

УДК: 159.922.72:37.015.31:504(043.3)

© П. С. Беседа, 2021

orcid.org/0000-0003-1533-6079

<https://doi.org/10.33989/2226-4078.2021.2.239956>

БЕСЕДА Поліна Сергіївна

аспірантка кафедри психології

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ЕКОПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У статті розглянуто основні принципи та методи здійснення психологічного супроводу розвитку молодшого школяра у процесі виховання його екологічної культури. Розкрито поняття екологічної свідомості та екологічної діяльності як складових екокультури. Описано ціннісні орієнтири розвитку екопсихологічної культури молодшого школяра. Зазначено, що одним з пріоритетних завдань психологічного супроводу на етапі розвитку екопсихологічної культури школяра є процес виявлення прищеплених йому цінностей та уявлень про природу та навколишнє середовище й відповідну поведінку і взаємодію з природою. Саме система цінностей визначає тип стосунків людини з природою. Розглянуто теоретичні аспекти основних та специфічних методів здійснення психологічного супроводу розвитку екопсихологічної культури молодшого школяра. Обґрунтовано їх зміст, значення, види та форми застосування. Встановлено, що для розвитку ефективності коректного ставлення школярів до довкілля, їм слід застосовувати різноманітні форми та методи екологічної освіти в урочний та позаурочний час, у класній та позакласній роботі. Саме у період молодшого шкільного віку у школярів починає швидко формуватися власний конативний, або поведінковий компонент екологічної свідомості. Тобто, виникає бажання самостійно вирощувати рослинні культури, доглядати за домашніми тваринами, створювати комфорт та затишок у побуті. Встановлено, що під час психологічного супроводу необхідно формувати екологічну відповідальність молодшого школяра не тільки в процесі навчання, а і в грі та пізнанні навколишнього середовища. Це є свого роду, психолого-педагогічним процесом, спрямованим на формування у дитини знань основ природокористування, отримання необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження і примноження природних ресурсів.

Ключові слова: екологічна культура, психологічний супровід, екологічна свідомість, екологічна діяльність, екологічна відповідальність, система цінностей.

Постановка проблеми. У молодшому шкільному віці психіка молодшого школяра досягає рівня розвитку, необхідного для подальшого навчання у школі. А особливо це стосується питань гармонічної взаємодії з оточенням та навколишнім світом. У всіх сферах психічного розвитку дитини відбуваються важливі новоутворення, тобто, перебудовується інтелект, особистість та соціальні відносини. І чим більше позитивних здобутків, уявлень та переконань набуде молодший школяр, тим легше він впорається з неминучими проблемами підліткового віку. Тому в цей період дуже важливим є екопсихологічний супровід процесу формування гармонійного світогляду на природу, флору, фауну, тварин, рослин, повітря.

Порушене у статті питання потребує актуалізації. В умовах нестабільної кризової ситуації сучасного життя виникає необхідність включення етичного психологічного компонента у процес взаємодії людини з природним оточенням, а особливо молодших школярів, які під впливом інформаційної атаки з різноманітних джерел телебачення та Інтернету, суперечливої інформації, отриманої у сімейному колі та серед друзів, поступово викликають загрозу страху перед майбутнім дорослим життям. Це може бути інформація з негативним підтекстом, зокрема щодо наявної зараз пандемії та поширення епідемії коронавірусу.

Очевидно, що психологічна підтримка та супровід на даному віковому етапі розвитку дитини є досить значущими, потребують удосконалення та зазнають дедалі більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковими дослідженнями у сфері виховання школярів екологічної культури та психологічної роботи у формуванні позитивної екологічної свідомості й екологічної діяльності дитини займаються такі науковці як Дерябо С., Застело А., Скребець В., Назарко І., Троцька О., Львовичкіна А., Ясвін В., Швалб Ю. та ін. Кожен з дослідників постійно вносить свій вагомий вклад у розвиток екологічності освітніх програм школярів та розробляє необхідні теоретичні і практичні аспекти їх психологічного супроводу.

Зокрема, Назарко І. та Троцька О. зазначають, що упродовж багатьох років в освітній традиції домінувала антропоцентрична спрямованість викладання біологічних дисциплін, яка

звеличувала сутність людини над іншими природними системами. Тому, склалась ситуація ігнорування законів природи в усіх формах діяльності людини, деформації екопсихологічного компоненту свідомості.

Сучасні досягнення природничих наук свідчать про те, що виникла нагальна потреба формування в школярів сприйняття довкілля з урахуванням положень біологічної й екологічної етики (Назарко, Троцька, 2011).

Отже, як і декілька десятків років тому, сьогодні екопсихологічна культура потребує комплексного вирішення виникаючих кризових явищ та проблем з урахуванням тих змін, що відбуваються у світі як через природні, так і техногенні фактори.

Мета статті: теоретичне дослідження особливостей здійснення психологічного супроводу молодшого школяра у процесі розвитку його екопсихологічної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукової літератури свідчить, що формування екопсихологічної культури є складним процесом, у якому виокремлюють низку психологічних механізмів, серед яких основним є процес суб'єктного ставлення та усвідомлення людиною екологічних цінностей.

До ціннісних орієнтирів розвитку екопсихологічної культури можна віднести: усвідомлення свої єдності з природою; шанобливе і дбайливе ставлення до оточуючих предметів та національних багатств; розвиток вміння відчувати красу навколишнього світу; охорону природи і відразу до побутового недбалства, збалансованість утилітарного та духовного підходів у господарському ставленні до природи тощо (Назарко, Троцька, 2011).

Відомо, що якщо з раннього дитинства дітей навчати основ світу природи згідно кваліфікованої спеціально розробленої освітньої програми, то поступово у дитини з'являються правильні установки стосовно довкілля, і вони готові діяти у відповідності з цими установками. Такі програми повинні передбачати занурення дитини у сферу постійного підвищення її екологічної свідомості. Щоб втілити це в життя не є достатнім лише включення розділу з екології до курсу природничих наук. Насамперед, школярі повинні більшість часу проводити на природі, безпосередньо спілкуючись з нею під керівництвом

наставників, які у повній мірі досить яскраво та детально можуть показати її красу й розповісти про можливі наслідки невірною поведінкою у навколишньому природному середовищі. Дитина з раннього дитинства повинна знати, що довкілля з його недосконалістю починається саме всередині неї, а вже потім наслідки шкідливої або корисної діяльності проявляються ззовні. Отже, важливим завданням екологічної педагогіки та психології є виховання людини, яка б надавала перевагу саме духовним цінностям над матеріальними і яка може спокійно ставитись до предметів сучасного матеріального світу.

Перш ніж перейти до розкриття суті теми, необхідно дати визначення ключовим поняттям, таким як екопсихологічна культура, екологічна свідомість, екологічна діяльність та екологічна психологія, система цінностей. Екологічна культура особистості виявляється у діяльності як єдність людини з природою і суспільством. В її структурі виокремлюють дві складові: екологічна свідомість та екологічна діяльність, що регулюються нормами і цінностям біологічної й екологічної етики. Враховуючи свою персональну систему цінностей, кожна людина обирає стратегії природокористування.

У педагогіці суб'єкт виховання розглядається як носій системи цінностей, що відповідно виявляє себе в якостях особистості, її життєвому виборі, поведінці. Тому першочерговим завданням психологічного супроводу на етапі розвитку екопсихологічної культури школяра є процес виявлення прищеплених йому цінностей та уявлень із подальшим психологічним коригуванням можливих відхилень від загально визнаних норм поведінки. Саме проблема ціннісного ставлення школяра до природи є одним з пріоритетних завдань у роботі психолога. Система цінностей, стратегія та методи виховання і розвитку є взаємозалежними, оскільки зміст виховання визначають прищеплені цінності, а стратегія і методи практично реалізують їх в житті. Відповідно до того, яку систему суспільство обирає, таким мусить бути і характер виховання та розвитку в сім'ї, школі, у суспільстві. Система цінностей визначає і тип стосунків людини з природою (антропоцентричний, біоцентричний, екоцентричний) (Дерябо, 1996; Скребец, 1998).

Отже, психологічний супровід – це не що інше, як приєднання до певної системи цінностей, добровільно обраної, засвоєної та реалізованої у процесі певної діяльності, а також підтримка дитини, її навчання та правильне етичне спрямування її поглядів і переконань щодо екологічної культури. Обов'язок психолога – наблизити цінності дитини, подавши їх у прийнятній для неї формі, розвивати їх в її свідомості і сприяти втіленню таких цінностей в життя, щоб вони ставали її діючим світоглядом.

Основним методологічним принципом екологічної психопедагогіки, як вважають провідні дослідники з егопсихології С. Дерябо і В. Ясвін, полягає у чіткій відповідності педагогічного процесу екологічного виховання школяра психологічному процесу формування його екологічної свідомості (Львовичкіна, 2003; Шепель, 2019).

Цей принцип означає, що для підвищення ефективності педагогічного процесу і формування екологічної свідомості особистості, необхідно задіяти у ньому якомога більше різноманітних психологічних засобів та механізмів, які сприяють формуванню екоцентричного типу екологічної свідомості. Крім того, дуже важливе значення для планування психологічних заходів і програм має віковий фактор. Саме вік школяра визначає форми та методи психологічних заходів. У зв'язку з цим, у даній статті розглянемо підхід до формування екологічної свідомості, екологічних установок та екологічної поведінки у молодших школярів.

Відношення людини до навколишнього природного середовища можна представити як структуру із трьох компонентів: 1) емотивний, або емоційний; 2) когнітивний, або пізнавальний; 3) конативний, або поведінковий.

Отже, визначити рівень ставлення школяра до природи та довкілля можна шляхом аналізу цих трьох компонентів – емоцій, природо-пізнавальної роботи, спрямованої на визначення поведінки у навколишньому середовищі. Зазначені компоненти є різними за структурою як в окремих соціально-вікових групах, так і в окремих особистостей. Саме формування у дитини правильних таких компонентів, а також їх гармонійне поєднання є одним з найвагоміших завдань екологічного виховання (Скребец, 1998; Швалб, 2013).

Для розвитку ефективності коректного ставлення школярів до довкілля, їм слід застосовувати різноманітні форми та методи екологічної освіти поза шкільними освітніми програмами. Наприклад, це можуть бути такі заходи як екологічні ігри чи екологічні свята, тренінги на екотематику, екскурсії, походи на природу тощо.

У молодшому шкільному віці, порівняно з дошкільним віком суттєво змінюється сприйняття дитиною навколишнього середовища. Саме у цей віковий період у неї починає швидко формуватися власний конативний, або поведінковий компонент екологічної свідомості. Тобто, виникає бажання самостійно вирощувати рослинні культури, доглядати за домашніми тваринами, створювати комфорт та затишок у побуті. Однак тут слід враховувати можливості й уподобання дитини і надавати їй догляд за невибагливими тваринами та рослинами, які не потребують занадто складних і фізично тяжких процесів та прийомів догляду. Наприклад, догляд за акваріумними рибками, ховраками, черепашками, морськими свинками тощо. Серед кімнатних рослин молодшому школяреві не складно буде доглядати за каланхое, кактусом чи алое.

Для розширення та підвищення екологічної ерудиції молодшого школяра можуть бути використані його високий пізнавальний інтерес до світу природи, а також спостережливість. Для розвитку і формування когнітивного компоненту екологічної свідомості використовуються ряд методологічних психологічних прийомів. Серед яких школяреві пропонується література з яскравими малюнками та фотографіями тварин і рослин, походи на природу, екскурсії до природничого музею чи до зоопарку, де кваліфіковані працівники можуть розповісти багато цікавого про світ тварин, їх охорону та особливості коректного поводження (Львовчикіна, 2003).

Психологічний супровід сам по собі передбачає вжиття комплексних психолого-педагогічних заходів задля створення безпечного середовища розвитку особистості та забезпечення належної психологічної допомоги дитині у разі виникнення екологічної катастрофи, стихійного явища чи будь-якої неконтрольованої події, наслідки якої потенційно можуть вплинути на відчуття, переконання, упередження, пізнання та поведінку такої дитини.

Тому, очевидним є усвідомлення шкільним психологом чи педагогом необхідність постійного спостереження та аналізу за реакціями та поведінкою школярів при їх взаємодії з навколишнім природнім середовищем. Зокрема, необхідно повсякчас закладати дитині фундаментальні основи коректної поведінки при її контакті з природнім світом: тваринами, рослинами, флорою, фауною, водоймищам, повітрям тощо. На простих життєвих прикладах роз'яснювати потенційну загрозу життю у разі порушення загальноприйнятих соціальних правил поведінки на природі, формувати у школярів правову екологічну свідомість щодо гармонійної взаємодії людини і природи, а також неминучу відповідальність кожної людини, як громадянина країни, за наслідки шкідливих дій, таких як забруднення води, повітря, небезпечні викиди газів, не сортування сміття тощо.

Хоча у молодшому шкільному віці дитина ще не розуміє складних хімічних формул поліетилену, скла, паперу, картону, органіки та мінеральних речовин, їй необхідно у метафоричній формі прищеплювати звички щодо сортування побутового сміття, дотримання в чистоті приміщень, дворів, паркових зон, лісів, доріг тощо. Таким чином дитина сформує власне уявлення про принципи взаємодії з оточуючим світом та навколишнім природнім середовищем, взаємодії з тваринами, рослинами, птахами та ін.

Завданням психолога на даному етапі є спостереження та вчасна фіксація змін у сприйнятті школярем проблем природи та екології, й, у подальшому розробка програми щодо подолання наслідків кризи з найменшими втратами для психіки дитини (Химинець, Талапканич, Химинець, 1997).

По суті, психологічний супровід у процесі виховання молодшого школяра тісно переплітається з освітніми процесами в урочній за позаурочній роботі.

Так, Шепель І. М. зазначає, що процес виховання екологічної культури в освітніх програмах передбачається у трьох векторах: навчально-дослідницькому, еколого-просвітницькому та природоохоронному. Таким чином посилюється потенціал освітнього й виховного впливу на екологічно культурну особистість молодшого школяра як в класній, так і позакласній роботі. Нею зауважено, що виховання екологічної культури у молодших школярів слід здійснювати

під час вивчення гуманітарних і природничих дисциплін, шляхом ведення факультативних курсів еколого-природного змісту, у позакласній та позаурочній роботі. Зокрема, акцентовано увагу на використанні інтерактивних методів розвитку у вихованні екологічної культури учня молодшого шкільного віку, методів розвитку його критичного мислення, проектних технологій в екологічній культурі тощо.

Встановлено, що найбільш дієвими у вихованні екологічної культури є такі форми організації освітньо-навчального процесу, як уроки з культурологічною спрямованістю, рольові ігри, інтегровані уроки, інтерактивні уроки, конкурси, виставки, проектна діяльність, лабораторні практикуми, тематичні вечори, відзначення дат календаря, що стосуються подій екологічного спрямування, екологічні акції, а також проведення благодійних заходів, відзначення народних свят (Шепель, 2019).

Тобто, фактично ефективність здійснення психологічного супроводу у розвитку дитини молодшого шкільного віку підвищується у результаті впровадження суцільної екологізації навчальних програм, позаурочних та позакласних занять.

До важливих передумов зростання ефективності екопсихологічної культури молодшого школяра відносяться визначення та застосування актуальних способів, прийомів й засобів навчання та виховання, які повинні бути взаємозалежними і працювати у сукупності. Тоді їх вплив на екологічну свідомість та емоційно-чуттєву сферу школяра буде суттєвішим, оскільки пізнання природи, будь-яка взаємодія з нею залишить в пам'яті дитини глибокий відчутний слід (Химинець, Талапканич, Химинець, 1997).

Зміст і послідовність впровадження психологічного супроводу розвитку екопсихологічної культури зумовили вибір способів та організаційно-методичних прийомів, що використовуються для формування екопсихологічного світогляду школяра. Запропонована Назарко І. та Троцькою О. методика передбачає реалізацію традиційних та специфічних методів. Розглянемо їх детальніше.

До традиційних методів психологічної підтримки відносяться словесні та практичні. Так, словесні передбачають проведення проблемних бесід, емоційних розповідей, дискусій, спілкування з живими істотами, моральне переконання, метод особистого прикладу. Задачею психолога на даному етапі є

виявлення та діагностика можливих кризових явищ в житті школяра, що стосуються питань взаємодії з навколишнім середовищем. Досить важливим фактором під час емоційних розповідей є концентрація на позитивному, яскравому і натхненному, оскільки відомо, що молодший вік школяра є сенситивним періодом, якому властиві рефлексія, аналіз, розвиток нового пізнавального відношення до дійсності, орієнтація на групу однолітків. У цей період у молодшого школяра розвиваються стійкі пізнавальні потреби і інтереси, формуються мотиви до навчання (зокрема, вивчення екологічної культури), розвиваються навички самоконтролю, самоорганізації і саморегуляції; розкриваються індивідуальні особливості та здібності; встановлюється адекватна самооцінка, розвиток критичності по відношенню до себе та оточуючих; засвоюються соціальні норми, моральний розвиток, навички спілкування з однолітками, встановлюються дружні відносини (Назарко, Троцька, 2011).

Під час проблемних бесід важливо виявити першопричину виникнення кризового явища й «намалювати» протилежну екопсихологічну картину дійсності, яка стане ключовою у становленні психічно здорової гармонійної особистості.

Практичні методи психологічного супроводу мають практичне спрямування і полягають в виконанні різноманітних вправ екологічного спрямування та тематики й безпосереднього спостереження школярем за світом флори і фауни, природніми явищами (в залежності від пори року, погодних умов), за поведінкою з тваринами, можливість знайти з ними контакт, що матиме для школяра емоційно-позитивні, піднесені наслідки.

Також науковцями та практикуючими психологами розроблено ряд специфічних психолого-педагогічних методів супроводу розвитку екопсихологічної культури. Це такі методи як *емпатія* (інтуїтивне проникнення почуття іншої істоти, усвідомлене відчуття, розуміння, що включає співчуття, співпереживання); *ідентифікація* (активація асоціативного мислення, ототожнення себе з будь-якою живою істотою. Наприклад, «відчуття птаха» потребує ототожнити себе з птахом й описати відчуття та емоції птаха, коли його годують, кличуть, гладять, б'ють, тримають в клітці або ж, коли птах летить тощо); *рефлексія* (самоаналіз власних дій і вчинків щодо інших живих істот. Власне, про рефлексію йшлося в

характеристиці традиційних методів психологічної роботи з школярем); *лабілізація* (корекційний вплив на певні взаємозв'язки в образі світу особистості, що зумовлює психологічний дискомфорт. Наприклад, створити колаж фотографій «Парк культури», а серед них розмістити фото зі сміттям, поламаними деревами тощо); *ритуалізація діяльності* (організація ритуалів та традицій, що пов'язані із екологічною діяльністю (збирання та формування екологічного фольклору, дослідження їх змісту); *експектація* (актуалізація емоційно насичених очікувань майбутніх контактів особистості зі світом природи (перегляд навчального фільму перед ескурсією на природу); *арт-терапія* (відображення світу природи і почуттів, викликаних ним, засобами мистецтва (фотографії, звукозапис, відео зйомка тощо); *рольові ігри* (забезпечення різних рольових позицій учасників, які вони переносять у життя, що сприяє перебудові їх стосунків з оточуючими. Наприклад, ігри «Домашній лікар», «Суд тварин», «Потреби тварин» тощо); *мозковий штурм* (організація групової роботи, у ході якої спостерігається спільне мислення, висловлення підходів та ідей до вирішення проблеми, однак не її оцінка. Наприклад, «Відсутність культури сортування побутового сміття є проблемою для..., оскільки...», «Яка різниця між живим і неживим?»); *альтернативний вибір* (занурення у ситуації проблемного характеру, в основі яких є суперечність, уміння робити моральний вибір. У процесі діалогу з дітьми доречно обговорити, чи завжди справедливе рішення відповідає доброму і сприяє покращенню навколишнього середовища. Наприклад, «Риболовство: розвага, спорт чи бізнес?»); *імітаційне моделювання* (надає можливість будувати моделі уявних процесів, передбачає прогнозування, потребує особистісного включення. Наприклад, «спробуйте уявити та відтворити дерево, яке квітне і яке рубають»); *проекти* (всебічне та систематичне дослідження проблеми, що передбачає конкретний практичний результат. Наприклад, «Пластикова пляшка: її значення у житті людини і природи») (Шепель, 2019).

Оскільки всі діти мають потенційні можливості творчого мислення, то використовуючи специфічні методи психологічного супроводу розвитку екопсихологічної культури молодшого школяра, можна допомогти їм генерувати нові ідеї, знаходити цікаві шляхи розгляду та вирішення проблем.

Дані методи і прийоми доцільно застосовувати у комплексі, на різних етапах виявлення потреби у психологічному супроводі дитини, використовуючи колективні, групові та індивідуальні форми роботи.

Смисловим центром психологічної підтримки має бути формування ціннісно-шанобливого ставлення до природи, що реалізується в активній природоохоронній та природо відтворювальній діяльності. Це сприятиме пробудженню інтересу до вивчення природи, формуванню у дітей ініціативи і творчості, креативності, відповідальності за власні вчинки, розвитку позитивних емоцій, милосердного та співчутливого ставлення до живого (Львовичкіна, 2003).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для цілеспрямованого формування екологічної свідомості. У дітей цієї вікової групи спостерігається унікальне поєднання знань та почуттів, що дають підстави робити висновок про можливість формування у них ціннісно-шанобливого та відповідального ставлення до природи та навколишнього середовища.

Психологічний супровід розвитку екопсихологічної культури відображає взаємозв'язки та взаємозалежності в системі «природа-людина-суспільство». Екологічні знання, навички, переконання сьогодні особливо важливі для розвитку нового ціннісного ставлення молодшого школяра до природи, виховання правильної екологічної свідомості людини. Слід розробити чітку послідовність дій щодо виявлення, підтримки, відновлення чи корекції позитивної динаміки розвитку екологічного виховання й створити передумови для усвідомлення та розуміння дітьми порядку правильної взаємодії людини й довкілля, коректної поведінки на природі та формування відповідного ставлення. Під час психологічного супроводу необхідно формувати екологічну відповідальність молодшого школяра не тільки в процесі навчання, а й в грі та пізнанні навколишнього середовища. Це є свого роду, психолого-педагогічним процесом, спрямованим на формування у дитини знань основ природокористування, отримання необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження і примноження природних ресурсів.

Перспективними напрямками даного дослідження є удосконалення методів психологічного супроводу розвитку екопсихологічної культури молодшого школяра та підвищення ефективності їх використання.

Список використаних джерел

- Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая психология и педагогика. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. 477 с.
- Львовочкіна А. М. Екологічна психологія у пост чорнобильську епоху : навч. посіб. Київ, 2003.
- Назарко І. С., Троцька О. С. Особливості методики біо(еко)етичного виховання школярів: аксіологічний аспект. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_5_18
- Скребец В. А. Экологическая психология : учеб. пособ. Киев : МАУП, 1998. 142 с.
- Химинець О., Талапканич М., Химинець В. Психолого-педагогічні аспекти екологічного виховання в сучасних умовах. *Обрії*. 1997. № 1. С. 47–51.
- Швалб Ю. М. Історичний розвиток форм свідомості: теоретична модель. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр.* Т. 7. Екологічна психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. Вип. 34. С. 198–209.
- Шепель І. М. Шляхи виховання екологічної культури в освітньо-виховному процесі початкової школи. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 63, Т.1. С. 105–109.

References

- Derjabo, S. D., & Jasvin, V. A. (1996). *Jekologicheskaja psihologija i pedagogika [Environmental psychology and pedagogy]*. Rostov-na-Donu: Feniks, 1996 [Rossiia].
- Khymynets, O., Talapkanych, M., & Khymynets, V. (1997). Psykholoho-pedahohichni aspekty ekolohichnoho vykhovannia v suchasnykh umovakh [Psychological and pedagogical aspects of environmental education in modern conditions]. *Obrii*, 1, 47-51 [in Ukrainian].
- Lovochkina, A. M. (2003). *Ekolohichna psykholohiia u post chornobylsku epokhu: navch. posib. [Environmental psychology in post Chernobyl epoch]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Nazarko, I. S., & Trotska, O. S. (2011). Osoblyvosti metodyky bio(eko)etychnoho vykhovannia shkoliariv: aksiolohichni aspekt [Peculiarities of the methodology of bio(eco) ethical education of schoolchilids: axiological aspect]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 5. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_5_18 [in Ukrainian].

- Shepel, I. M. (2019). Shliakhy vykhovannia ekolohichnoi kultury v osvithno-vykhovnomu protsesi pochatkovoї shkoly [Ways of educating ecological culture in the educational process of primary school]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk*, 63(1), 105-109.
- Shvalb, Yu. M. (2013). Istorychniy rozvytok form svidomosti: teoretychna model. In: *Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. pr.* T. 7. Ekolohichna psykholohiia. (Vol. 34, pp. 198-209). Zhytomyr: Vydvo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
- Skrebec, V. A. (1998). *Jekologicheskaja psihologija [Environmental psychology]*. Kiev: MAUP [in Ukrainian].

P. Beseda

**PSYCHOLOGICAL ACCOMPANIMENT OF JUNIOR
SCHOOLCHILDREN'S ECOPSYCHOLOGICAL CULTURE
DEVELOPMENT**

The article considers the basic principles and methods of psychological support for the development of junior schoolchildren in the process of educating his ecological culture. The concept of ecological consciousness and ecological activity is revealed. The values of the development of eco- psychological culture of junior schoolchild are described. It is noted that one of the priority tasks of psychological support at the stage of development of eco- psychological culture of a schoolchild is process of identifying the values and ideas about nature and the environment and appropriate behavior and interaction with nature. It is the value system that determines the type of human relationship with nature. Theoretical aspects of the basic and specific methods of realization of psychological support of development of eco- psychological culture of a schoolchild are considered. Their content, meaning, types and forms of application are substantiated. It is established that to develop the effectiveness of the correct attitude of schoolchild to the environment, they should use various forms and methods of environmental education in class and extracurricular time, in classroom and extracurricular activities. It is in the period of primary school age that schoolchildren begin to quickly form their own conative or behavioral component of environmental consciousness. That is, there is a desire to grow crops, take care of pets, create comfort and coziness in everyday life. It is established that during the psychological support it is necessary to form the ecological responsibility of the junior schoolchild not only in the learning process, but also in the game and knowledge of the environment. This is a kind of psychological and pedagogical process aimed at forming a schoolchild's knowledge of the basics of nature, gaining the necessary beliefs and practical skills, a certain orientation and active life position in the field of protection, conservation and increase of natural resources.

Keywords: *ecological culture, psychological support, ecological consciousness, ecological activity, ecological responsibility, value system.*

Надійшла до редакції 9.07.2021 р.